

Nogle Bemærkninger

om

Roskilde Domkirkes Alder og Stil.

Af Professor N. Høyen.

I.

Den ældste Underretning om denne Kirkes Opførelse af Grundmuur skyldes vi Ælnoth¹⁾, som beretter, at Biskop Svend opførte den med udmærket Tavleværk af Steen (in-signi lapideo tabulatu). At han herved forstaaer Murenes Opførelse og ikke Gulvets Udlægning med Steentavl eller Tagets Beklædning med saadanne, sees af hans Fortælling om Flytningen af Kong Knuds Liig fra S. Albans Trækirke til Krypten i den søndre Kirke, som siden kom til at bære Kongens Navn; der bruger han de samme Udtryk om den nye Kirke, som endnu stod under Bygning, at den ligesom Grundten var opført af udmærket Steen-Tavleværk. Ælnoth omtaler ikke, at Svend blot fortsatte og fuldendte sin Formands Værk, men Saxos Udsagn, at Vilhelm var den nye Bygnings første Stifter, understøttes af den betingede Maade, hvorpaa den navnløse Forfatter fra Roskilde nævner Svend som Kirkens Bygherre, »saa godt som« fra Grundten af²⁾, og selv det anseelige Gravminde, Vilhelm havde faaet i Choret, synes at tale hans Sag.

Saa kort og ubestemt forresten vore ældste Forfattere yttre sig om Roskilde Domkirke, saa er der et Punkt, hvorom de udtale sig tydeligt og eenstemmigt, og det er

¹⁾ Ælnothi Monachi historia ortus vitæ et passionis S. Canuti regis Daniæ. Langebeks scriptores III, 325—90.

²⁾ Hos Langebek I, 378, ipse Roskildens. eccles. fere veluti a fundamento fundavit.

om Bygningsæmnet. Det Udtryk hvormed Saxo betegner Bygningsarbeidet: *saxeo opere*¹⁾, kan allene forstaaes om huggen Steen, og naar han skildrer det Vidunderlige i Sakristanens Redning, da Kirken styrtede sammen, saa glemmer han ikke at omtale de vægtige Brudsteen (*petrarum pondere*²⁾). Endnu mere betegnende er Ælnoths Udtryk: Steen-Tavleværk, *tabulatus lapideus*, der bestemt angiver, at det var omhyggeligt tildannede Qvadersteen, som bleve anvendte. Denne Talemaade, som aldeles tilhører Middelalderen, er imidlertid ei saa gængs som den almindelige Benævnelse: Steen, *lapis*, enten brugt allene eller med en Tilsætning, som antyder dens Beskaffenhed i raa Brudskikkelse eller i tilhugget Qvaderform; Ducange har kun et eneste Citat af denne Talemaade, hentet fra et vaticansk Haandskrift af en fransk Forfatter fra det 11te Aarhundrede, og han forklarer det neppe rigtigt om et Steengulv³⁾. Hos Ælnoth er det utvetydigt, og en Forfatter fra Middelalderens Slutning, den lærde Joh. Trithemius, benytter endog Ordet *tabulatus* uden videre, naar han omtaler den store Klosterkirke i Hirschau (opført 1082—91), som var en prægtig Qvadersteens Bygning⁴⁾. Udtrykket synes at være laant af Brædspillet (*tabulatum*) med dets fiirkantede Tav, og betegner godt Muren af de store fiirkantede tilhugne Steen med det fine Fugesnit, især naar den sammenlignes med en Muur af brændte Steen, som baade ere smallere og adskilles ved brede Kalkfuger.

¹⁾ Da Knud den helliges Liig var flyttet til Krypten i den nye Kirke, blev det nedlagt i en Steenkiste, *saxeo sarcophago impositus*. Ælnoth, Langebeks script. III, 378.

²⁾ *Petraria*: et Steenbrud.

³⁾ *Lapideo tabulatu fabricavit ecclesiam*.

⁴⁾ *Qvi totum opus sine adiutorio secularium artificum egregio tabulatu, ut hodie cernitur ecclesia, consumarunt. Cetera namque monasterii ædificia præter ecclesiam pæne omnia successu temporis per diversos abbates mutata sunt. Chronicon ins. monast. Hirsauigi. p. 99 i Baseler Udgaven 559. Af denne anselige Bygning, som blev ødelagt 1692, staaer endnu det nordre Taarn, og dets mærke Qvadersteens Mure roses for deres fortræffelige Udførelse.*

Den Uovereensstemmelse, som altsaa findes mellem de ældste Beretninger om Roskilde Domkirke og dens Bygning, saaledes som den nu viser sig i sine oprindelige Partier, faaer endnu større Betydning, naar vi see hen til vore andre Kirkebygninger, som i Alder staae den nærmest. Det vilde jo være rimeligt, at vore Læremestere ikke allene i Religionen men ogsaa i alt, hvad der henhørte til at opføre Kirkens Bygninger, snart maatte opdage, hvor let det var her at skaffe sig et bekvemt Bygningsæmne af brændte Steen, medens derimod Rullestenene, som rigtig nok laa lige for Haanden, vare meget vanskeligere at behandle, naar man vilde give dem regelrette Former, og de blødere Brudsteen, som fandtes paa Øerne og i Jylland, savnede de Fortrin, som man let kunde give Muurstenen. Var nu et saa betydeligt Arbejde som Domkirken først blevet udført af brændte Steen, saa vilde den herved vundne Erfaring sikkert have havt Følger; det nye, fortrinlige Bygningsæmne, som ikke var vanskeligt at erholde, maatte snart have udbredt sig i en videre Kreds. Dette er imidlertid saa langt fra at have været Tilfælde, at tvertimod de ældste Partier af den samtidige Frue Kirke i Roskilde er opført af Kalktuf, og at de ældste Partier af vore Kjøbsted- og Landsbykirker ere opførte af Rullesteen, raa eller tilhugne, af Kalktuf eller Kridsteen, alt eftersom disse Steenarter lettest fandtes i Omegnen. I Jylland har man endog paa enkelte Steder, i Mangel af et bedre Æmne, taget tiltakke med Steenahlen. Meer end et halvt Aarhundrede gaaer hen efter Domkirkens Indvielse af Svend Norbagge, inden vi med Sikkerhed kunne spore Anvendelsen af brændte Steen, og saasnart vi kunne paavise dens Brug, bliver den heller ikke længer overseet i vore skriftlige Vidnesbyrd. Svend Aagesen melder udtrykkeligt, at Valdemar var den første, som paa Sprogø opførte et Taarn af brændte Steen (*coctis lateribus*), og at han paa Dannevirke reiste en Teglstensmuur (*murum erexit lateritium*); og i Slutningen af samme Aarhundrede anfører Biskop Orm Muursteen (*lateres*),

naar han skriver om Kirken, som skal opføres i Lygum, og som virkelig er opført heelt igjennem med brændte Steen. Her i Sjælland have vi maaskee endnu Levninger af Muursteensarbeidet fra Valdemar den førstes Tid i den lange østre Muur med de halvrunde taarnagtige Fremspring, i Vordingborgs Slotsruiner, hvor de brændte Steen ere længere og tyndere end i de Partier, som kunne tilskrives Valdemar Atterdag, og hvor overhovedet hele Anlægget bærer et ældre Præg. Men af ulige større Betydning er det, at Sorø Kirke, kort efter Aarhundredets Midte, opføres af Muursteen, saavelsom den samtidige Kirke i Ringsted¹⁾. Med Sandsynlighed kunne vi derfor ikke antage, at brændte Steen have været anvendte hertillands før omtrent fra Midten af det tolvte Aarhundrede; men fra den Tid kunne vi ogsaa stadigt forfølge dem i deres Anvendelse paa vore Kirkebygninger og see dem fortrænge alle de ældre Bygningssæmner.

Da vi imidlertid slet ikke have nogen historisk Kundskab om den Maade, hvorpaa vore ældste Kirkebygninger bleve opførte, men maa hente al Oplysning fra Monumenterne selv; da vi desuden vide, at, i Slutningen af det ellefte Aarhundrede, alt hvad der hørte til Kirkebygningen lededes af Geistligheden, at det var omkring de geistlige Stiftelser de haandværksdygtige Lægbrødre (conversi) samlede sig; da endelig vore tidligste Bygmestere vare Fremmede eller opdragne i fremmed Skole, saa fremkommer let det Spørgsmaal, om da ikke et Blik paa de samtidige Forhold i Udlandet kunde tjene til nærmere at oplyse det ovenfor anførte. Det er en bekjendt Sag, at Brugen af Muursteen kom over Alperne med romersk Cultur. Hvor denne havde faaet fast Sæde formaaede ikke engang Folkevandringens Ødelæggelser at tilintetgjøre, hvad den havde

¹⁾ Prof. Worsaae har sikkert Ret i sin Tvivl om at Ringsted Kirke indeholder synlige Spor af Svend Norbagges Bygning. Kongegravene i Ringsted Kirke p. 6.

udført, og selve Haandværket blev paa flere Steder forplantet til de barbariske Stammer, som afløste Romerne, og holdtes, om end høist tarveligt, i Live navnlig ved Geistlighedens Bestræbelser. Men i Løbet af det 10de og 11te Aarhundrede, da Christendommen mere udbredtes mod Øst og Nord, var, udenfor Italien, Anvendelsen af brændte Steen bestandig i Aftagende; den Bygningskonst, som dengang udviklede sig og blev Forløber for Gothiken, øvede sig fortrinsviis paa huggen Steen. Vistnok anvendtes i Mellem- og Nord-Italien stadigt Muursteen til betydelige Bygninger, men deels bevarede man ældre romerske Sædvaner i dens Anvendelse, deels benyttedes dette Æmne netop i den Tid, som vi fæste Blikket paa, som oftest ikke paa den selvstændige Maade, som i den senere Middelalder, men tjente mere til at danne de egentlige Muurmasser, som saa enten paa hele Bygningen eller paa dens fornemste Side udvendigt beklædtes med en smuk Overflade af huggen Steen. I Frankrig synes det, som om den brændte Steen, naar Talen er om Mures Opførelse, ikke om Gulvbeklædning o. desl., har været indskrænket til saadanne sydlige Provindser som Languedoc, hvor gode Brudstene vare sjældne, og her vedblev man at forme den næsten firkantet, saaledes som romersk Brug havde været. I England var huggen Steen det meest gængse Bygningsæmne, men selv i de østlige Provindser, hvor man antager, at Anvendelsen af brændte Steen aldrig aldeles har været afbrudt, benyttede man Stenene af de romerske Ruiner, og nødsagedes man til at brænde nye, blev, selv i det tretende Aarhundrede, de gamle Steen efterlignede, og deres Forbinding i de forskjellige Skifter var desuden anderledes end den, der brugtes i Nederlandene, hvorfra det synes, at Engelland først har faaet de endnu sædvanlige Former. I Tydsklands vestlige Egne, ved Mosel og Rhin, hvor saa mange og mægtige Levninger af romerske Muursteensbygninger havde holdt sig og hvor det ikke havde manglet paa Bygningsforetagender, blev Anvendelsen af brændte

Steen bestandigt sjældnere, og i sidste Halvdeel af det ellefte Aarhundrede brugtes de kun ved høist enkelte Leiligheder, mere som en farvet Prydelse, f. Ex. i Bueslag mellem hugne Steen, end som et nødvendigt Bygningsæmne. Imidlertid kan man dog i Bonn og Cøln spore Afvigelser fra de romerske Muursteensformer. Mere Øster paa, i de sachsiske Lande, erfare vi af et samtidigt Vidne, at den konsterfarne Biskop Bernward i Hildesheim († 1022) paa egen Haand opfandt at brænde Teglstéen, men det synes ikke som denne Opfindelse har havt videre Følger. S. Michaelskirken, som han selv begyndte at opføre, er ene af huggen Steen, og heraf ere ogsaa de øvrige bekjendte Bygninger heelt op i det tolvte Aarhundrede lige til Brandenburg. Et af de meest paafaldende Exempler paa, hvorlidt man tænkte paa at benytte Muurstenen, er den Maade hvorpaa Trassen blev anvendt ved nedre Rhin. Man udskar denne Steen, som tidligere havde været anvendt i store Qvadre, i smaa Stykker, der havde samme Størrelse og Form som den, der siden blev saa almindelig for Muurstenene. I samme Skikkelse udførtes den ogsaa, og det er nu noksom bekjendt, hvormeget den saaledes er blevet anvendt i den søndre Deel af Jylland¹⁾.

Dette Overblik viser altsaa, hvorliden Rimelighed der er for, at en saa anseelig Muursteensbygning som Roskilde Domkirke skulde være begyndt under Svend Estridsen, fuldendt under Knud den hellige. Den da almindelige Bygningsmaade i Udlandet svarer godt til de Vidnesbyrd, vi have om denne Bygning af vore egne Forfattere. Den Mulighed, at Nødvendigheden her kunde bringe Bygmesterne til at opfinde det Samme, som Bernward mere end et halvt hundrede Aar tidligere havde opfundet, forsvinder, saasnart man lægger Mærke til, hvor blottet Roskilde Kirke er for al saadan Eiendommelighed, som vi kunne tillægge en dansk Rod. I det tolvte Aarhundrede har det derimod stor Sand-

¹⁾ Adjunct Helms's Afhandling i Ny kirkehist. Saml. I, 4. H.

synlighed, at Sjælland, med Hensyn til Anvendelsen af brændte Steen, er gaaet i Spidsen for de danske Lande, og skal der nævnes et bestemt Udgangspunkt, da taler alt for, at det har været Absalons Stiftelse i Sorø, der har udøvet en betydelig Indflydelse. Den Overeensstemmelse, som vi finde mellem vore ældste Muursteensbygninger og de nordtydske, saavel i Stenenes Form og Forbinding, som i visse Særegenheder ved Bueslagene, gjør det rimeligt, at vi have faaet dette Bygningsæmne fra vore sydlige Naboer, og der kommer desuden en anden Omstændighed til, som i historisk Henseende kaster Lys paa den Forandring, som der foregaaer i hele det nordøstlige Tydsklands Bygningsvæsen ved Aarhundredets Midte. Kort efter 1100 indkaldte Erkebispem i Bremen (Frederik I) Hollændere for at opdyrke Marsklandet mellem Weser og Elben, og denne Begyndelse blev efterfulgt af Holsteens Greve, Adolf II, som 1140 lod Hollændere nedsætte sig i Wagrien, og af Henrik Løve, som sendte Nybyggere til Meklenborg. Men af endnu større Betydning blev dog Albrecht Bjørns Foretagende, at befolke Egnene om Havel og Elben heelt ned til Bøhmens Grændseland med Folk fra det Utrechtske, med Hollændere, Selændere og Flamlændere. Den samtidige Helmold¹⁾ giver en livfuld Skildring af Landets Opkomst ved disse Nybyggere, og gjentagne Gange lægger han Vægt paa den Styrke, som Bispedømmerne i Brandenburg og Havelberg vandt ved de Fremmedes Nedsættelse, hvorledes Stæderne tiltog og Kirkernes Antal voxede. Da nu Brudstenen var det almindelige Bygningsæmne i de sachsiske Lande, medens man paa deres østre Grændse og i det Brandenburgske maatte hjælpe sig med Rullestenen, raa eller tilhugget, lige til Midten af det tolvte Aarhundrede, og da denne saa fortrænges af Muurstenen, som fra den Tid bliver det almindelige Bygningsmiddel i Markerne, Pommern²⁾, Meklenborg

¹⁾ Hans Chronicon Slavorum gaar ikke længere end til 1170.

²⁾ Unægteligt mødtes dansk og tysk Indflydelse paa Rygen og den nærmeste pommerske Kyst; men de første Kirker paa Rygen vare

og følger med Bygningsstilen gennem alle dens Forandringer, saa maa nødvendigviis den Formodning paatrænge sig, at denne Overgang skyldes de nederlandske Nybyggere. I deres nye Hjem fandt de kun den haarde ubequemme Rullesteen, de, som vare vante til, især langs med Rhinen, at benytte den bløde Tuf i handelige Størrelser og Former; hvad maatte da ligge nærmere for disse driftige, vindskibelige Folk, end at de her, hvor de, paa Grund af den lange Afstand og besværlige Transport, ikke kunde erholde Trassen, ikke engang uden megen Omkostning tjenlige Brudsteen, maatte falde paa at erstatte den med Teglsteen, hvis Brænding de ikke vare ubekjendte med¹⁾. Det var ikke allene mod Øst at den nederlandske Vindskibelighed saaledes kom til at gjøre sig gjældende, den sporedes ogsaa vester paa, da Engellænderne kalde Muursteen af samme Form »de flamske«; men vi dvæle her nærmest ved Betragtning af Bygningsæmnet, ikke af Stilen, der med de Tillempelser, som Muurstenen fordrede, i Nordtyskland sluttede sig til den romanske Stiils almindelige Udvikling.

Det synes ikke overflødigt her at bemærke, hvorledes den samme Indflydelse viser sig i Holsteen, om end de holandske Nybyggere lede meget i Wagrien ved Vendernes Indfald og tildeels maatte styrkes ved holsteensk Indflytning. I Bosau, hvor Vicelin virkede, har den uanseelige

kun skyndsomst opførte Træbygninger (Müllers Saxo p. 838, 845); det er først i Slutningen af Aarhundredet, at Muurstenen begynder. Kuglers pommersche Kunstgeschichte.

¹⁾ Eyck van Zuylichem, les églises romanes du royaume des pays-bas. p. 6. — quand je dis pierre il faut y comprendre aussi bien des briques que des pierre de taille, car depuis le temps des Romains on a fait un grand usage de briques, qu'on pouvait facilement se procurer partout dans les terrains argileux. — Imidlertid bemærker han p. 7, at S. Peder, den bedst bevarede romanske Kirke i Utrecht, og næsten alle de ældste Landsbykirker der i Stiftet ere af Tufsteen; i Gröningen bliver derimod i det 12te Aarhundrede Muurstenen almindeligere end Tufstenen, p. 8. I Overgangsstilen bliver den brændte Steen hyppigst og Qvaderstenen anvendes da i mindre Former, men bedre tilhugne end tidligere.

Kirke endnu beholdt sit oprindelige Chor af raa Kampesteen, men skjulte under en tyk Kalkskal; i Bornhøvet findes Kampestenen ligeledes, men i Segeberg, hvis Kirke er opført efter 1156, bevarer den anseelige Bygning, sikkert det betydeligste Minde om den romanske Stil i Holsteen, næsten hele det oprindelige Langhuus, smukt opført af Muursteen med Pillegesimser og Søjlecapitæler af huggen Kalksteen.

Vi vende nu tilbage til Roskilde Domkirke og ansee det for sikkert at holde os til den Beretning, som saa eenstemmigt findes i vore ældste Kilder, at Svend Norbagges Bygning var af huggen Steen. Da det følgende Afsnit kommer til at oplyse hvor vanskeligt, for ikke at sige umuligt, det er af den nu staaende Bygning at danne sig et Begreb om, hvorledes den ældre har seet ud, skulle vi her indskrænke os til den Bemærkning, at det er meget rimeligt, at saadanne Enkeltheder som Søjleskifter af Granit og Stykker af den udvendige Steensokkel kunne hidrøre fra Svends Bygning. Han smykkede jo sin Kirke med Marmor søiler¹⁾, det vil her sige med Søiler af plettet, stribet eller flammet Steen. Denne Antydning, den eneste vi have om Kirkens Indre med Hensyn til Stilen, er imidlertid for almindelig, til at vi deraf kunne danne os et fuldstændigt eller paalideligt Billede. Nærmest ligger det, at tænke sig den som en treskibet Kirke, hvis Hovedskib var ved tvende Søilerækker skilt fra de tvende Sidegange, og som heelt igjennem har havt et fladt Træloft. Denne Forklaring lader idetmindste Antydningen af Søilerne fremtræde paa en Maade, som svarer til den Vægt, som den korte Angivelse synes at lægge paa dem, og til den indre Ordning, som i hiin Tid jævnlig fulgtes og nærmest sluttede sig til den ældre christelige Basilica. At den oprindeligt har været smykket med Maling, sees af Beretningen om Svends Efterfølger Arnold, som fornyede denne Udsmykning²⁾. Saxo er desværre taus om alt dette, han dvæler kun ved den prægtige Lysekrone, hvormed

¹⁾ Marmoreis Columnis decoravit. Anonymus Rosk. hos Langeb. I, 378.

²⁾ Anonym. Roskild. hos Langebek. I, 379.

Svend prydede sin Kirke¹⁾; derimod skyldte vi ham en anden Beretning, der oplyser os om, at denne Kirke ikke kan have havt det Omfang, som den nuværende har. Han fortæller jo, at Vilhelms Grav maatte flyttes, da Bygningens Indvielse skulde gaae for sig, eftersom Gravmindet hævede sig over Gulvet og paa Grund af det indskrænkede Rum²⁾ var til Hinder for det »pulpitum«, som skulde opføres i Anledning af denne Høitidelighed. Ogsaa her er uheldigviis Fortællingen meddeelt i saa almindelige Udtryk, at vi blot kunne tale om en sandsynlig, ikke om en aldeles sikker Forklaring. At dette pulpitum ikke har været en midlertidig Indretning, for hvis Skyld en Biskop som Svend troede sig nødsaget til at flytte sin ærværdige Formands Grav, fremlyser alt af det Udtryk, Saxo har valgt (*condere*), endskjøndt han nærmest synes at sætte det i Forbindelse med Høitideligheden; heller ikke maa man tænke paa en Prædikestol (*ambo*, *lectorium*), endskjøndt det valgte Udtryk ogsaa kunde forklares herom, thi samtidige Monumenter vise os, at denne hverken havde et saa strængt fastsat Sted at staae paa, heller ikke behøvede saamegen Plads, at Gravens Flytning derved skulde blive nødvendig; men meest sandsynligt er det, at Saxo har meent det mere eller mindre ophøiede Skillerum mellem Choret og Langhuset, hvor Sangerne stode, og hvorfra ogsaa Ordet kunde forkyndes Menigheden. Vi finde denne Indretning angivet med samme Benævnelse og paa samme Sted i Lanfrancs samtidige Kirkebygning i Canterbury³⁾. Rigtigheden af

¹⁾ Den omtales ogsaa hos Anonym. Roskild. tilligemed de øvrige Prydelser, hvorved der vel nærmest tænkes paa alt hvad der hørte til Alteret og Gudstjenesten der. Langebek script. I, 378.

²⁾ Cum, perfecto sacello, solas locandi pulpiti angustias, quo minus dedicatio perageretur, obstare conspiceret, condendi ejus gratia Wilhelmi monumentum summovit cineresque mausoleo erutos etc. Müllers Saxo p. 576.

³⁾ R. Willis the architectural history of Canterbury Cathedral. p. 37, 38. — Det var dette Skillerum, der senere hen i Middelalderen blev Gjenstanden for den rigeste architectoniske Udsmykning (Sangchoret, jubé, rood-loft, Lettner).

denne Forklaring forudsat, saa maa Vilhelms Gravsted have været midt foran i Choret, en Plads, som baade sømmede sig for en saa anseet Biskop og for Kirkens Grundlægger, og som tillige passer godt til Saxos Fortælling om Sammenstyrtningen af Bygningens vestre Deel, der var opført af Svend¹⁾. Men paa denne Plads maatte, naar Rummet var indskrænket, noget, som ingenlunde kan siges om den nuværende Kirke, Gravmindet nødvendigviis blive til Hinder, og deels paa Grund af Snæverheden, deels af Hensyn til selve Monumentets Værdighed²⁾, nemlig for ikke at skjule det under denne Stol for Sangerne, maatte derfor Graven flyttes.

Op til Domkirken stødte Capitelsbygningen, Klosteret for Cathedralens Geistlige, som ligeledes var opført af Svend Norbagger. Den bør omtales her, da den hørte til hele det kirkelige Anlæg og den ogsaa var opført af huggen Steen³⁾. Da Saxo bemærker, at Biskoppen fik

¹⁾ Müllers Saxo p. 577. Saa fuldstændigt som denne Fortælling end bærer Præget af Legenden, saa er der alligevel ingen Grund til at trivle om, at Kjærnen i Beretningen (Bygningens deeltvise Sammenstyrtning) indeholder en historisk Kjendsgjerning. At det er den Deel af Bygningen, som Svend havde opført, der nedstyrtede, er tydeligt udtrykt af Saxo. Sikkert altsaa den vestre Deel, thi Vilhelms Grav var jo i den østre Deel, Choret, som var den Deel af Kirkebygningen, der i Regelen først blev fuldendt og hvis Stifter han følgelig var. Benævnelsen *sacrarium* om den nedstyrtede Deel indeholder ingen Modsigelse, dette Udtryk bruges selv af Saxo om hele Kirken ikke blot om Choret (p. 561), og i Roskilde, hvor den ældste Kirke var af Træ, kunde der ikke være nogen Anledning til at afvige fra den almindelige Regel. Ælnoth giver os et godt Bidrag til at oplyse Fremgangsmaaden i saa Henseende. Vi lære af ham, at i Odense blev den gamle Albani Kirke, en Træbygning, staaende, medens man ikke langt fra den opførte den nye Steenkirke. Noget lignende er sikkert ogsaa skeet i Roskilde, baade fordi Kirketjenesten og Bygningsarbeidet derved uforstyrrede kunde fortsættes, og fordi man ogsaa i Roskilde Trækirke havde Kongegrave, som maatte staae urørte, indtil de kunde flyttes over i den nye Kirke.

²⁾ Saxo angiver som Grund til dens senere Benyttelse til Biskop Askers Begravelse — *parabilem magis et inter ceteros (tumulos) cultissimum advertentes*. Müllers Saxo p. 578.

³⁾ *Claustrum lapideum fratribus construxit et ecclesiæ addidit*. Anon. Roskild. Langebek I, 378.

Understøttelse af Kongen (Knud den hellige) til at opføre Korsgangen (ambitus), som omgav den indre Klostergaard (atrium), har den rimeligviis været en for den Tid anseelig Bygning, under hvis stille Tag selv Fornemme af verdslig Stand undertiden søgte hen, for uforstyrret at kunne tale om vigtige Anliggender¹⁾. Den laa paa Domkirkens søndre Side²⁾. Det var derhen, at Absalon tyede som til et sikkert Fristed, da han efter Overfaldet paa Knud Magnussen og Valdemar flygtede for de forfølgende Drabsmænd, og det var her i Capitlets Hal, at Valdemar I mødtes med de Geistlige, da Absalon blev valgt til Biskop. Dens Beliggenhed lærer os desuden, at Svends Domkirke var anlagt saaledes, at den kunde vise hele sin Forside aldeles frit, en Anordning, som dengang var blevet almindelig Skik ved Cathedralerne. Den tidligere Trækirke synes derimod, ligesom den ældste S. Albani Kirke i Odense, at have havt Forgaarden (atrium) foran den vestre Side³⁾, saaledes som det havde været Brug ved de ældste christelige Basilikaer. Men Forgaarden havde tabt sin Betydning for Menigheden, efterat Modsætningen til Hedenskabet mere og mere var forsvundet, hvorimod der stedse lagdes større Vægt paa at give Kirkens Forside den størst mulige Anseelse, og Atrium blev nu kun en Gaard for Brødrene, som boede sammen ved Domkirken. Selv ved de egentlige Klosteranlæg, hvor Atrium længst holdt paa sin gamle Plads, finde vi den efter det 12te Aarhundredes Begyndelse kun undtagelsesviis vesten for Kirken.

¹⁾ Der var det f. Ex. at Magnus Nielson havde et hemmeligt Møde med Knud Lavard, da han alt pønsede paa dennes Mord. Langebeks Script. IV, 259.

²⁾ Müllers Saxo p. 726.

³⁾ See Fortællingen hos Saxo p. 561 ff. om Svend Estridsen, da Vilhelm forbyder ham at komme ind i Kirken og da Kongen senere bodsfærdig kommer tilbage.
